

Martín Carbajo Núñez OFM*Papieski Uniwersytet *Antonianum* w Rzymie (Włochy)Papieska Akademia *Alfonsianum* w Rzymie (Włochy)

FST – Uniwersytet San Diego, Kalifornia (USA)

„WSZYSTKO JEST POWIĄZANE”. EKOLOGIA I RODZINA

Streszczenie: W artykule ukazano zjawisko interakcji i komunikacji jako fundamentalne założenie istnienia wszystkiego co jest. Wszystko co zostało stworzone jest przeznaczone do spotkania we wspólnym domu i funkcjonowania w relacjach życzliwości i braterstwa. W pierwszej części artykułu autor przedstawił kryzys ekologiczny w powiązaniu z kryzysem rodzinnym, ponieważ rodzina jest podstawową strukturą i głównym czynnikiem integralnej ekologii (*Amoris laetitia*, n. 277). Należy chronić granic tego przyjaznego środowiska, w którym człowiek rozwija swoje podstawowe relacje i przygotowuje się do życia w komunii z Bogiem, z innymi i ze wszystkimi stworzeniami (*Laudato si'*, n. 240). W drugiej części artykułu autor zarysował podstawy teologiczne i antropologiczne paradygmatu relacyjności. Podkreślił, że ukazane przymioty zaangażowania ekologicznego mogą zaistnieć tylko wtedy, gdy kultywowane są relacje rodzinne i doskonałone cnoty (*Laudato si'*, n. 211).

Słowa kluczowe: rodzina, ekologia, ekologia ludzka, ekologia integralna, *Laudato si'*.

Jan Paweł II podkreślał nieprzerwanie, że „Pierwszą i podstawową komórką «ekologii ludzkiej» jest *rodzina*” (Jan Paweł II, 1991b, n. 39), ona także jest podstawową komórką społeczną. A Benedykt XVI widział w rodzinie „pierwszą i niezastąpioną szkołę cnót społecznych, takich jak szanowanie osób, bezinteresowność, zaufanie, odpowiedzialność, solidarność, współpraca” (Benedykt XVI, 2012). Natomiast papież Franciszek patrzy na rodzinę dalekosiężnie i jest przekonany, że „odgrywa główną rolę w ekologii integralnej, ponieważ jest podstawowym podmiotem społecznym, w którego wnętrzu zawierają się dwie podstawowe zasady ludzkiej cywilizacji na ziemi: zasada wspólnoty i zasada płodności” (Franciszek, 2016b, n. 277).

We współczesnym świecie często mówi się o kryzysie rodziny, a kryzys rodziny przekłada się na kryzys ekologiczny (Franciszek, 2014a, n. 2), który dotyczy całej ludzkości (Paweł VI, 1971, n. 21). Aby temu zaradzić, należy wprowa-

* Adres/Address: prof. dr Martín Cabajo Núñez OFM, ORCID: 0000-0002-2814-5688; e-mail: mcarbajon@gmail.com

dzić w życie społeczne tego rodzaju relacje, których zwykle doświadcza się w domu, w dzieciństwie i które pomagają odkryć prawdziwe oblicze Boga Ojca (Franciszek, 2016a, s. 4) oraz tajemnicę trynitarnego „My” (Jan Paweł II, 1994b, n. 8, s. 877).

Rodzina jako pojęcie jest przydatna do zrozumienia wielu aspektów życia, a zwłaszcza bliskiego związku, jaki istnieje między wszystkimi istotami – „wszystko jest ze sobą powiązane” (Franciszek, 2015, n. 92). Łączy się także z pojęciem solidarności, tak, aby poszukiwanie równości szło w parze z poszanowaniem różnorodności (por. Flores, 2018, s. 463–478). Ludzie różnią się między sobą, ale jednocześnie pozostają braćmi i siostrami jako członkowie jednej kosmicznej rodziny i mieszkańcy tego samego globu. Dlatego człowiekowi nie wolno działać z pozycji despotycznego władcy, nie wolno także występować w funkcji najętego szafarza, który zajmuje się czymś, o co nie dba jako o dobro własne. Według duchowości św. Franciszka z Asyżu, wszystkie stworzenia pozostają z człowiekiem w relacji rodzeństwa, czyli rodzinnej. Celem niniejszego opracowania jest wykazanie zasadności tej chrześcijańskiej tezy, z uwzględnieniem potrzeby pogłębionej refleksji nad kwestią ekologiczną w perspektywie badań nad rodziną.

Użyjemy tu terminu „rodzina” głównie na trzech poziomach: rodzina nuklearna, zwykle oparta na małżeństwie, powszechna rodzina ludzka i rodzina kosmiczna. Integralna ekologia ma w swoim zakresie badawczym te trzy poziomy, które są od siebie zależne i ściśle ze sobą powiązane.

1. Kryzys ekologiczny jest kryzysem rodzinnym

Kryzys ekologiczny jest kryzysem rodzinnym (O ekologicznym podejściu do rodziny zob. Andrews Bubolz, Paolucci, 1980, s. 29–49); niszczy on braterską i ofiarną miłość, która charakteryzuje normalne życie rodzinne. Trzeci rozdział encykliki *Caritas in veritate* uprzywilejowuje termin „braterstwo” wobec terminu „solidarność”, dlatego podkreśla się, że poszukiwanie równości powinno szanować różnorodność. Poszczególni ludzie są różnorodni, ale pozostają braćmi. (O różnicy między solidarnością a braterstwem zob. Carbajo Núñez, 2019, s. 114). Starania Kościoła zmierzają do przywrócenia tych zerwanych relacji, aby wszyscy ludzie mogli znów cieszyć się z poczucia braterstwa we wspólnym domu.

Wartość postępu zarówno na poziomie ludzkim, jak i technicznym współczesnego społeczeństwa jest niezaprzeczalna. W niniejszych analizach skoncentrujemy się jednak na etycznych wyzwaniach, które doprowadziły współczesne pokolenie do obecnego kryzysu ekologicznego. To krytyczne podejście nie

ma na celu zatarcia ogólnej pozytywnej wizji naszej obecnej kultury, ale utworzenie zamierzonego spojrzenia badawczego.

Charles Taylor stwierdza, że ideał autentyczności jest kluczową cechą naszej współczesnej kultury mimo jej deformacji (Taylor, 1991, s. 78; Kennedy, 1994, s. 399–415). Ponadto nowoczesność, jako cecha zglobalizowanej kultury, potwierdziła wartość życia oraz prawa człowieka i sprawiedliwość – katastrofy naturalne i inne rodzaje ludzkiego cierpienia zazwyczaj budzą powszechny odruch solidarności. Potwierdzenie praw człowieka, jako bezwarunkowych i uniwersalnych, nie zostałoby osiągnięte w mniej pluralistycznym typie społeczeństwa. W tych i innych aspektach współczesna kultura wprowadziła w życie wartości chrześcijańskie w stopniu niewyobrażalnie wyższym niż w poprzednich okresach „chrześcijańskiego reżimu” (Taylor, 1996, s. 11).

Media komunikacyjne i inne technologie przekształcają współczesny świat w globalną wioskę (McLuhan, Fiore, 2003), w której ludzie mogą wchodzić w interakcje w celu utworzenia forum, „nowego areopagu”, społeczności (Jan Paweł II, 1998, n. 5, s. 234–237; Jan Paweł II, 1991a, n. 37, s. 285). Te urządzenia technologiczne ułatwiają komunikację, ale nie mogą zagwarantować głębokiej więzi międzyludzkiej, a tymczasem potrzeba, by komunikacji medialnej towarzyszyło prawdziwe spotkanie (Franciszek, 2014b). W rzeczywistości to nie technologia decyduje o tym, czy komunikacja jest autentyczna, ale ludzkie serce (Franciszek, 2016c). Współczesny cyfrowy świat jest miejscem publicznym, miejscem spotkań, w którym możemy się nawzajem wspierać lub deprymować, prowadzić merytoryczną dyskusję lub nieuczciwe ataki (Franciszek, 2016c).

1.1. Rodzina, która traci swój transcendentny wymiar

Katolicka wizja świata zakłada, że ludzkość jest jedną rodziną (*universa familia humana*) (Sobór Watykański II, 1966, n. 24), która ma swój początek i przeznaczenie w Bogu, Panu Historii. Realizując tę fundamentalną prawdę, Sobór Watykański II wypromował dialog ekumeniczny i międzyreligijny, który w przeszłości często sprowadzał się do strategii obronnej przeciwko komunizmowi i ateizmowi.

Postępom w dialogu międzyreligijnym, które wzmacniają więzi ludzkiej rodziny¹, towarzyszy malejący wpływ religii na sferę publiczną. Żyjemy w epoce zsekularyzowanej (*secular age*) (Taylor, 2007), w której wiara stała się tylko jedną z wielu opcji. Charles Taylor identyfikuje dwa główne trendy

¹ „Światowy dzień modlitwy o pokój”, zwołany przez papieża Jana Pawła II w Asyżu 27 października 1986 r., dał początek temu, co nazwano „Duchem Asyżu”, który promuje światowy pokój poprzez dialog międzywyznaniowy i modlitwę (por. Carbajo Núñez, 2015, s. 83–101).